

ÇORUH NEHRİ HAVZASI REHABİLİTASYON PROJESİ
KATILIMCI ENTEGRE HAVZA YÖNETİMİ EĞİTİM VE ÇALIŞTAYI

**HAVZA YÖNETİMİ YAKLAŞIMLARI
VE
KURUMLARIN ROLÜ**

Dr. Erkan İSPİRLİ
Orman Yüksek Mühendisi

25-29 Kasım 2012, Antalya

Sunuş içeriği :

I. Havza

II. Havza yönetimi

III. Havza Yönetim Yaklaşımları

- Havza yönetim yaklaşımlarını yönlendiren temel özellikler
- Havza yönetim çalışmaları
- Havza yönetim yaklaşımları
  - Müdahale Ölçekleri
  - Doğal kaynakların korunması, kullanımı ve geçim kaynakları hedeflerinin birleşimi

IV. Kurumların Rolü

HAVZA TANIMI

- Bir akarsu tarafından parçalanmış,
- Kendine has doğal kaynakları bünyesinde barındıran,
- Suları aynı denize, ırmağa veya göle akan belirli büyüklükte bir arazi parçasıdır.

Bir su havzası, suların deniz veya göllere döküldüğü yerlerden başlar, en yüksek noktaya kadar devam eder ve kendi içerisinde birçok mikro havzaya ayrılır.

Havza tahribatı

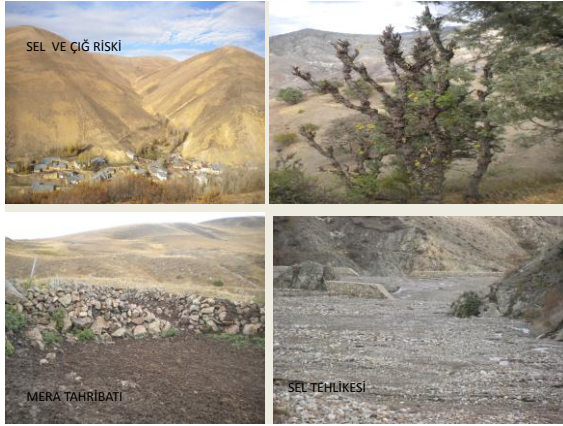
Havza tahribatı, havzadaki toprak ve su kaynaklarının niteliği ve niceliğindeki uzun vadeli azalmadır. Bir dizi doğal ya da insan kaynaklı faktörler bu tahribata sebep olabilir.

En yaygın sebepleri	Kurumsal ve sosyo-ekonomik faktörler
<ul style="list-style-type: none"> - Doğal toprak erozyonu, - Aşırı ve düzensiz otlama, - Orman alanlarının azalması, - Tarım arazilerinin yanlış kullanılması, - Yol ağının genişlemesi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Politika başarısızlığı: Uygun olmayan devlet politikaları ya da gerekli politikaların olmayışı - Kurumsal başarısızlık: Yönetim yapılarının, gerekli mevzuatın olmayışı veya eksikliği - Uygulamada başarısızlık: Teknik kapasite ve/veya mali kaynak eksikliği - Nüfus artışı - Yoksulluk

Havza tahribatının temel olumsuz etkileri

- Toprak erozyonunda artış,
- Toprak verimliliğinin azalması,
- Nehir yataklarında, rezervuarlarda ve kıyılarda tortulaşma,
- Sel ve taşkınlarda artış,
- Su veriminde azalma ve su kalitesinin kötüleşmesi,
- Yoksulluk ve göç.

Havza yönetimi

Havza yönetimi, bir havza sınırı içerisinde kalan toprak, su, bitki örtüsü varlığı ile bunları etkileyen bir faktör olarak da insan faaliyetlerinin birlikte ele alındığı bir **doğal kaynak yönetimidir**.

Havza yönetimi, bir su toplama havzasında, *ekolojinin temel esasları dikkate alınarak, doğal kaynakların, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasını sağlayacak şekilde sürdürülebilir kullanımının planlanması, geliştirilmesi ve yönetilmesidir*.

Havza yönetim ilkeleri

Havza yönetim ilkeleri, havza yönetim planını oluşturacak ve işletecek anahtardır.

- **Genel yönetim ilkeleri:** havzalara ve amaçlara göre **değişmeyen diğer bir anlatımla sabit olan ilkelere**dir. (Örn.; *havzaların korunmaları ve bir bütün olarak algılanmaları ve havzalardaki canlı çeşitliliğinin sürekliliğinin sağlanması.*)
- **Özel yönetim ilkeleri:** havzaların iklim, jeoloji, topografya, toprak, bitki örtüsü, arazi kullanma şekilleri ve sosyo-ekonomik yapı gibi **yetişme ortamı koşulları ile bunlar arasındaki ilişkilere göre değişen ilkelere**dir. Özel yönetim ilkeleri amaçlara göre de değişebilir.

GENEL HAVZA İLKELERİ

Kapsam	-Bütün drenaj havzasının dikkate alınması - Kaynakları etkileyen tüm faktörlerin dikkate alınması -Ekosistem tabanlı yaklaşımlar kullanılması (Çevresel, ekonomik ve sosyal faydaları ele alır) - Sınırları (<i>arazi mülkiyet / hukuksal sorumluluklar</i>) boyunca çalışılması
Taahhüt ve Önderlik	- Havzada yaşayanlar ve çalışanlardan taahhüt ve önderlik alınması - Devlet ve bölgesel yönetim desteği ve taahhüdünün sağlanması - Havza düzeyinde ortak bir vizyon ve hedefler seti gerçekleştirilmesi
Süreç ve İletişim	- Paydaş tabanlı süreç kullanılması - Giriş için birçok fırsatları barındıran sürekli yinelemeli bir süreç sağlanması
Disiplinlerarası Bilim ve Yerel Bilgi Entegrasyonu	- Mecut en iyi bilimsel bilginin kullanılması - Yerel bilgi ve genel yaklaşımların birleştirilmesi - Havza değerlendirmelerinin gerekli bir ilk adım olarak kabul edilmesi -./..

İzleme ve Uyarlamalı Yönetim	-Sonuçların izlenmesi (sosyal ve teknik bileşenler dahil) - Uzun vadeli yaklaşımların uygulanması - İzleme sonuçlarına göre yönetimin uyumlaştırılması - Havza değerlendirme ve izleme yaklaşımları için esneklik sağlanması
İşbirliği ve Koordinasyon	- Yerel ilgi ve katılımın teşviki - Yerel / özel / kamu ortaklıklarını teşvik - Mecut yasalara uyum - Gönüllü ve düzenleyici yaklaşımların bir kombinasyonunun kullanılması - Sorumlulukların ve kaynakların dağıtımı için adil yolların araştırılması
Toplum tabanlı	- Kamuoyunun çıkarları kabul edilirken yerel inisiyatiflerin vurgulanması - Yukarıdan aşağıya bir yaklaşım kullanılmaması - Önemli bağımlılıkların düşünülmesi - Yararlı kaynak kullanımının tanınması

Havza yönetim yaklaşımları

Havza yönetim yaklaşımlarını yönlendiren temel özellikler:

- Entegre toprak ve su yönetimi ihtiyacı
- Yukarı havza toprak ve su kullanımı ile aşağı havza etkileri arasındaki nedensel bağlantı
- Paydaşların çokluğu
- Kaynak tüketimi ve yoksulluk ilişkisi

Havza yönetim yaklaşımları:

Birinci nesil havza yönetim projeleri:

1970'li ve 1980'li yıllarda hazırlanan ve uygulanan havza yönetim projelerinde, yerinde ve aşağı havzada belirli fiziki sonuçları hedefleyen **mühendislik** işlerine odaklı bir **toprak ve su planlama yaklaşımı** uygulanmıştır.

Havza yönetim projeleri büyük ölçüde, yalnızca orta ve büyük ölçekli **nehir vadilerinde toprak ve su kaynaklarının yönetilmesi ve erozyon kontrolü tedbirleri ile yüksek arazilerin dengelenmesi** amacıyla tasarlanan fiziki önlemleri kapsayan **teknik paketler** olarak düşünülmüştür.

Hedefler hızlı yüzeysel akışı engellemek, rezervuarların siltasyonunu yavaşlatmak ve potansiyel olarak ani sel baskınlarını sınırlamaktır.

Hedefler *ekonomik ya da doğal kaynaklara ilişkin sonuçlar yerine fiziki sonuçlara bağlıdır* ve genelde tepeden aşağı bir planlama yaklaşımı benimsenmiştir.

./..

Havza yönetim yaklaşımları (devam):

Planlama ve uygulamaya halkın katılımı oldukça düşüktür.

Havza planlama orada yaşayan yerel halkın kapasiteleri ya da ihtiyaçları yerine arazi yeterliliğine dayalıdır.

Projeler genellikle merkezi birimlerden yönetilmiş, sektörler arası bağlantılar göz ardı edilmiş ve bu da sektörler arasında işbirliği ve iletişim eksikliğine yol açmıştır.

1980'lerin sonunda bu **"mühendislik" yaklaşımının** karşılaştırılmalı başarısızlığı netleşmiş ve ulusal ve uluslararası kurumlarca havza yönetim yaklaşımları daha geniş şekilde yeniden düşünölmeye başlanılmıştır.

./..

Havza yönetim yaklaşımları (devam):

Düşüncede değişimin anahtarı **toprak, su ve bitki örtüsünün korunması** ile kısıtlı havza yönetiminin sürdürülebilir olmadığı, zira "yüksek arazilerdeki tarım sistemlerinin arazi ve su yönetimi uygulamalarını değiştirmedigi"ne ilişkin bulgudur.

Bu durum, programlarda **kaynak verimliliğinin ve bu kaynakları yöneten yüksek arazi toplulukları için ilgili gelir akışının da ele alması gerektiği** sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Böylece, uygun yerlerde mühendislik çözümlerini haric tutmadan, devamlılığı sağlayacak sağlıklı bir kurumsal temelle birlikte ekolojik olarak sürdürülebilir ve ekonomik olarak da cazip yönetim uygulamaları geliştirilmeye başlanılmıştır.

./..

Havza yönetim yaklaşımları (devam)

İkinci nesil havza yönetim projeleri:

1990'lardan itibaren yürütölen havza yönetim projelerinde **doğal kaynakların korunmasına ek olarak kaynak kullanım verimliliği, geçim yollarının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması** hedeflenmiştir.

Bu ikiz hedeflere yönelik faaliyetlerde genellikle **entegre doğal kaynak yönetim sistemleri** benimsenmiş ve yerel düzeyde **katılımcı ve talebe dayalı yaklaşımlar** uygulanmıştır.

Doğal kaynakların korunması, rehabilitasyonu ve sürdürülebilir yönetimi ile yerel halkın geçim yollarının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması çalışmaları beraberce ve katılımcı olarak planlanmış ve uygulanmıştır.

Bu politika kurumsal değişikliğe, özellikle de **mikro havza seviyesinde farklı kamu kurumlarının faaliyetlerinin koordinasyonu ve entegrasyonuna ve havza esaslı orman kaynak yönetim planlarının geliştirilmesine** yol açmıştır.

Havza yönetim yaklaşımları (devam)

Yeni nesil havza yönetim projeleri:

Günümüzde havza yönetimi eski ve yeni uygulamaların sık sık bir arada ve karışık olduğu bir deneme dönemi geçirmektedir.

Daha önceki projelerde elde edilen deneyimler ve kazanılan dersler dikkate alınarak geliştirilen yeni nesil havza yönetim projeleri farklı bir yaklaşım, tasarım ve uygulama stratejisine sahiptir.

ESKİ VE YENİ NESİL HAVZA PROGRAMLARININ MUKAYESESİ

Eski nesil	Yeni nesil
1 Sosyo-ekonomik hususların havza yönetimi programlarına entegrasyonu.	Havza doğal kaynaklarının yönetiminin yerel sosyo-ekonomik kalkınma süreçlerinin bir parçası olarak görülmesi.
2 Aşağıdan yukarı katılımçı planlama ile yerel halkın katılımının sağlanması.	Çoğulcu işbirlikçi bir süreçte sosyal, teknik ve politik ve ekolojik yönler arasında bağlantıyı sağlayarak çok paydaşlı katılımın sağlanması.
3 Merkezi yönetimin politikaların uygulama kapasitesini degeri üzerinde tahmin eden ve yerel düzeyde kurumsal / organizasyonel düzenlemeleri kısıtlayan katı program/proje tasarımı. Kısa dönem planlama ve finansman.	Esnek program-proje tasarımı, karar ve uygulamada yetkinin yerelde artırılması. Uzun dönem planlama ve finansman.
4 Uygulama sorumluluğu donör destekli programlar veya devlet havza yetkilileri gibi baskın kurumlara verilir.	Uygulama sorumluluğu havza yönetim forumu, konsorsiyumu ve derneği gibi kolaylaştırıcı ve ikincil rolü olan açık kurumlara verilir.
5 Proje sahalarına, kısa dönem etkilere odaklanma. Küçük havzalı veya havza bazında koordinasyonlu küçük ölçekli projeler.	Yukarı-aşağı havza bağlantıları ve uzun dönem etkilere odaklanma. Yerel düzeydeki süreçlerin havza bütününde koordine edilmesi.
6 Doğal ve sosyolojik bulgular ile bağlantı kurmayan veya çok az karan hızlı katılımçı değerlendirmeye (PRA)	Paydaşları içeren "Oldukça hızlı" uygulamalı araştırma süreçlerinde "Yerel ve bilimsel bilgi arasında diyalog."
7 Havzalarda kullanım ve tasarruf hakları ile ilgili sorunlar ve sosyal ihtiyaçların teknik yönden sağlanma tedbirlerle çözülebileceği inancı.	Havzalarda kullanım ve tasarruf hakları ile ilgili sorunlar ve sosyal ihtiyaçların çoğunlukla toplumsal ve politik kökleri olduğu ve bunların devamlı müzakerelerle çözülebileceği bilinci.

Havza yönetim yaklaşımları

Müdahale Ölçekleri:

Havza yönetim programlarında genellikle temel yönetim birimi olarak **MİKRO HAVZA**'nın benimsendiği görülmektedir.

Ancak tanım konusunda netlik yoktur. Kaçınılmaz olarak, **mikro havzanın tanımı ve boyutu coğrafi özelliklere ve topografyaya bağlı olarak değişiklik göstermektedir.**

Mikro havza yaklaşımı, özellikle toprak, su ve genel fiziki koşulların genelde homojen olması nedeniyle **toprak, su ve alt yapı gelişiminin entegrasyonu daha kolay** hale getirmiştir.

Mikro havza düzeyinde **tüm paydaşların katılımcı yaklaşıma dahil olması, ihtiyaçları belirlemek ve mikro havza planları oluşturmak daha kolay** olmuştur. (STK'lar ve yerel kamu kurumları)

/..

Havza yönetim yaklaşımları

Müdahale Ölçekleri (devam):

Mikro havza düzeyindeki toplu faaliyetlerin daha düşük maliyetlerle ve mali kaynakların ve insan kaynaklarının özellikle ortak kaynakların yönetimi için çok daha iyi kullanılmasıyla sonuçlandırıldığı ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte, Mikro havza sınırlarının çizilmesinin esnek şekilde yapılması, bu bağlamda sınırlandırmanın toprak kullanımı, yerleşim yerleri ya da idari sınırlara adapte edilmesi gerekebilir.

/..

Mikro Havzaların Değerlendirme Kriterleri

Kriter faktörleri	Karar verme yöntemi	Sınıf
1 Doğal kaynak (orman, toprak, biyoçeşitlilik) bozulmasının şiddeti ve buna bağlı doğal afetler	Saha incelemesi ve mülakat	1 Çok ciddi 2 Ciddi 3 Orta veya düşük
2 Geri döndürülebilirlik potansiyeli	Saha incelemesi	1 Yüksek 2 Orta 3 Düşük
3 Erişilebilirlik	Bölge merkezine uzaklığı ve yol koşulları	1 Kolay 2 Orta 3 Zor
4 Üretken nüfus (aktif iş gücü)	Nüfus sayımı verileri ve mülakat	1 Yüksek (Uygun) 2 Orta 3 Düşük (Uygun Değil)
5 Fakirlik seviyesi	Nüfus sayımı verileri ve mülakat	1 Çok fakir 2 Orta 3 Daha iyi
6 Gelir artırma potansiyeli	Saha incelemesi ve mülakat	1 Yüksek 2 Orta 3 Düşük
7 Toplulukların birliği	Mülakat	1 İyi 2 Zayıf
8 Yakındaki hidroelektrik projelerine olumlu etkisi	Toplanan bilgi	Evet / Hayır
9 Örtüşen proje olmaması		

(devam)

Havza yönetim faaliyetlerinin mikro havza ölçeğinin ötesinde birleştirilmesi uygun bir kurumsal yapı, teknik planlama ve katılımcı bir yaklaşım gerektirir.

- Hedefleri belirleyebilecek ve mikro havza ölçeğinin ötesinde müdahaleler konusunda mutabık olabilecek üst düzey katılımcı kurumlar oluşturulması.

- Geniş havza ölçeğinde hedefler ve havza yönetim programı ile başlama, daha sonra havza içindeki kilit alanları hedefleme ve hem geçimi iyileştiren hem de yerel ve geniş havza ölçeğindeki koruma hedeflerine katkıda bulunan paketler hususunda mutabık olmak amacıyla mikro havzalardaki topluluklarla çalışma.

/..

(devam)

Havza yönetim yaklaşımları şu üç önemli bileşeni bir araya getirmeye çalışmalıdır:

1. Genel havza düzeyinde; kilit sorunları, müdahale alanlarını, hedefleri ve onlara ulaştıracak mekanizmaları tanımlayan bir plana sahip olmak,
2. Mikro havza düzeyinde; farklı ya da çatışan çıkarları tanımlamak, muhtemel sinerjileri ve gerekli minimum önlemleri değerlendirmek ve kamu çıkarlarına ilişkin daha geniş hedefleri ve yerel hedefleri gerçekleştirecek bir dizi seçenek belirlemek için paydaşlarla diyaloga girmek,
3. Paydaşların her iki hedef grubuna da katılması için destek verecek teşviklerin hazır bulunmasını sağlamak

Havza yönetim yaklaşımları

Doğal Kaynakların Korunması, Kullanımı ve Geçim Kaynakları Hedeflerinin Birleşimi;

1) Toprak ve Suyun Korunması:

- Toprak ve suyun korunması amacıyla üst havzada yürütülen faaliyetlerde hem yerinde faydalar hem de aşağı havza faydaları hedeflenmiştir.

Toprak ve suyun korunması amacına yönelik faaliyetler -örneğin, erozyonun önlenmesi- toprak verimliliğinin iyileştirilmesi gibi kaynak kullanımının yoğunlaştırılmasına ilişkin yerinde faaliyetler için önemli bir ön koşuldur.

./..

(Devam)

- Günümüzde toprak ve su koruma faaliyetleri hem yapısal hem de düşük maliyetli bitkisel önlemleri bir araya getirmekte olup giderek bitkisel önlemlerin üzerinde daha fazla durulmaktadır.

./..

2) Doğal Kaynak Kullanımının Yoğunlaştırılması:

Geçim kaynaklarının iyileştirilmesine dair önlemler: tarım, hayvancılık ve ormancılıkta doğal kaynak kullanımının yoğunlaştırılması

İkinci nesil havza yönetim çalışmalarında genel yaklaşıma uygun olarak sadece toprak ve suyun korunması değil, tarım, bahçecilik, hayvancılık ile mera ve orman yönetimi de dahil olmak üzere mikro havzada tarım sistemlerinin verimliliğinde artışlar da hedeflenmiştir.

./..

Tarım (verimliliğin artırılması)

Yoğunlaştırma ve Çeşitlendirme	- İyileştirilmiş çiftlik uygulamaları, - Toprak verimlilik yönetim teknikleri - İyileştirilmiş çeşitlerin kabulü.
Ürünlerin ve hayvancılığın entegrasyonu	
Su yönetimi	Yukarı havzada iyileştirilmiş su yönetimi, su hasadı, korumaya yönelik toprak işleme ve küçük ölçekli sulama
İşleme ve pazarlama	Aşağı havzada işleme ve pazarlama faaliyetleri

Hayvancılığın yoğunlaştırılması ve çeşitlendirilmesi ve iyileştirilmiş mera yönetimi

Hayvancılığın teşviki	- Ahırda besleme, - Hayvan yemi üretimi ve depolama (saman üretimi), - Genetik gelişim ve hayvan sağlık hizmetleri yoluyla üretim sisteminin yoğunlaştırılması.
Hayvancılık ekonomisinin çeşitlendirilmesi	- Mandıra endüstrisinin gelişimi - Yeni çiftlik hayvanlarının tanıtımı
Geliştirilmiş mera yönetimi	Bitkisi örtüsünün iyileştirilmesi ve sürdürülebilirliği hedeflenmiştir. Münavebeli otlama, tohum ekimi (iyileştirilmiş yem bitkisi çeşitleri) ve tahrip edilmiş meraların gübrelenmesi kullanılan tekniklerdir.

Ormancılıkta doğal kaynak kullanımının yoğunlaştırılması

- Ormancılık faaliyetlerinin amacı yerel halk için ilgili gelir akışı oluştururken orman örtüsünü korumak ve geliştirmek olmuştur.

Orman yönetimi ormanların korunması ve alanlarının artırılması ile yerel halk tarafından gerçekleştirilecek sürdürülebilir yönetim için teşvikler oluşturma ikiz hedeflerine sahip mekansal havza yönetim yaklaşımının bir parçası olmuştur.

Faaliyetler hem doğal orman yönetimi hem de yeniden ormanlaştırma ve ağaçlandırma konularında olmuştur.

- Tarım dışı faaliyetlerin desteklenmesi

Kadınlar için sanatsal faaliyetlerin teşviki
Emek yoğun uygulamaları teşvik etme
Arıcılığın desteklenmesi

KATILIMCI VE İŞBİRLİĞİNE DAYALI HAVZA YÖNETİMLERİNİN MUKAYESESİ

Katılımcı havza yönetimi	İşbirliğine dayalı havza yönetimi
1 Yerel halk ve topluluklar üzerine odaklanır ve tabandaki sosyal aktörleri (hane halkları, küçük topluluklar) hedefler.	Sivil toplum üzerinde odaklanır ve çeşitli sosyal ve kurumsal aktörleri hedefler. (teknik uzmanlar ve politika yapımcıların yanı sıra yerel yönetimler, ilgili kurumlar, birlikler, işletmeler ve diğer sivil toplum kuruluşları)
2 Doğal kaynakların iyi yönetiminin bütün toplumsal aktörler tarafından paylaşılan kamusal bir mesele olduğu kabulüne dayanır.	Paydaşların doğal kaynaklar konusunda özel - bazen zıt-, ancak değerlendirilmesi gereken, ilgilerinin olduğu kabul edilir.
3 Aşağıdan yukarı bir süreçle karar vermeyi hedefler, böylece tabanın beklentileri kademeli olarak geliştirilir ve işlevsel ifadeler ve eylemler haline getirilir.	Karar vermede, iki yönlü (aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı) sürekli bir müzakere süreci ile paydaşların ilgi ve isteklerinin teknik uzmanların tavsiyeleri ve politika ilkeleri ile birleştirilmesini araştırır.
4 Yerel yönetimlerin desteklediği havza yönetim programları merkezlidir.	Bir kolaylaştırıcı ve destekleyici olarak uygulanan havza yönetim programlarının yerel yönetim süreci merkezlidir.
5 Genel bir fikir birliği oluşturmayı amaçlar, çatışmaların diyalog ve katılım ile çözülebileceğini kabul eder.	Diyalog ve katılımçılığın çatışmaları (kısmen ve geçici olarak) azaltılabileceğinin, ancak bunları yapısal olarak çözemeyeceğinin farkında olarak, doğal kaynaklarla ilgili sosyal çatışmaların yönetimini amaçlar.

Uygulanan programlar, havza yönetim yaklaşımının doğru koşullar altında;

- hem sürdürülebilir toprak ve su yönetimini
- hem de paydaşların geçim kaynaklarının iyileştirilmesi için gerekli doğal kaynak kullanımının yoğunlaştırılmasını gerçekleştirebileceğini ortaya koymuştur.

(devam)

- Paydaşlara doğal kaynaklardan (ormanlar, meralar vb.) güvenilir haklar sağlanması ve tüm kullanıcılara, özellikle de yoksul olanlara kapatma sırasında uygun gelir alternatiflerinin olmasının sağlanması.
- Su kaynaklarının iyileştirilmesi gibi riski azaltan müdahalelerin teşvik edilmesi.
- Çiftçiler için karlı olan koruma tekniklerinin belirlenmesi ve gelir ve koruma hedeflerini bir araya getiren bir dizi müdahale sunulması.

ENTEGRE VE EMBEDDED (Bütünleştirilmiş) HAVZA YÖNETİMLERİNİN MUKAYESESİ

Entegre havza yönetimi	Embedded (Bütünleştirilmiş) havza yönetimi
1 Çevresel ve sosyo-ekonomik konular kesinlikle ilişkilidir ve ayrı ayrı ele alınmaz.	Çoğu çevre problemlerinin sosyo-ekonomik konularla ilişkili olduğu, ancak özellikle çevre konularını ele alan önlem ve faaliyetlere her zaman yer olduğu.
2 Havza yönetim programları sürdürülebilir kalkınma görevine sahip olmalı ve hem doğal kaynak hem de sürdürülebilir geçim hedeflerini amaçlamalıdır.	Havza yönetim programlarının görev ve hedeflerinin sürdürülebilir geçim ve kalkınma için doğal kaynak yönetimi üzerinde odaklanması.
3 Çevre ve geçim konularını kapsamlı bir şekilde ele alan entegre programlar geliştirilmelidir.	Havza doğal sermaye varlıkları üzerine odaklanan sektörel programlar geliştirilmesi.

Bu durumu sağlayan bazı etkenler:

- Yeni teknolojilerin geliştirilmesine ve kabul edilmesine yönelik katılımcı yaklaşımlar.
- Farklı toplulukların koruma uygulamaları sebebiyle uğrayacağı zararların değerlendirilmesini hedefleyen paydaş analizleri.
- Yoğunlaştırma, çeşitlendirme, alt havzada işleme ve pazarlama ve yeni gelir getirci faaliyetlerin oluşturulması yoluyla çiftçiler ve diğer gruplar için (çobanlar gibi) olumlu gelir akışları sağlama üzerine odaklanma.

./..

Uygulanan programların sürdürülebilirliğin sağlanmasını zorlaştıran zayıf yönleri:

- Yerinde yoğunlaştırma her zaman doğal kaynakların korunması ile uyumlu olmayabilir.
(örn. yüksek yoğunluktaki hayvancılık özellikle de serbest dolaşım olduğunda dik yüksek arazilerdeki toprak kaybını daha da artırması, mineral gübrelerin yoğun kullanımı yeraltı suyu ve aşağı havza su kirliliği için risk oluşturmaları)
- Koruma faaliyetlerinin benimsenmesi paydaşlar için yüksek maliyetli olabilir.
(doğal kaynakların korunması her zaman paydaşların yararına olmayabilir ve yerel çıkarlar aşağı havza çıkarları ile çelişebilir)

./..

(devam)

- Sürdürülebilir toprak ve su koruması ve otlak iyileştirilmesi için **teşvik oluşturulmasında karşılaşılan zorluklar**. Burada kaynakların korunmasını iyileştirmek için teknik potansiyel analizi, potansiyel kazanan ve kaybedenleri belirlemek için **sosyal analizler** ve proje teşviklerine esas oluşturmak üzere **mali analizler** proje hazırlığına dahil edilmelidir. Sürdürülebilir havza yönetiminin sağlanabilmesi için **"teşviklerin nasıl kullanılacağına ve kayıpların nasıl azaltılacağına"** odaklanılmalıdır.

- Sürdürülebilir orman ve mera yönetimi için **teşvikler kayıp gelir akışlarını telafi etmemelidir**. Ormanlar ya da otlaklar kapatıldığında veya daha önce otlatma ya da ekim için kullanılan araziler yeniden bitkilendirme çalışmaları için seçildiğinde yerel halkın **koruma taahhütleri** alternatif gelir getirici faaliyetler ya da diğer ekonomik teşvikler yoluyla kesinleştirilmelidir.

- Programlarda yerinde faydalara odaklanılmış ve genel olarak ortam ve ölçülebilir aşağı havza faydalarının ölçülmesi göz ardı edilmiştir. (*izleme ve değerlendirme*)

En iyi uygulama yaklaşımlarının ortak özellikleri:

- Mikro havza seviyesinde planlama ve uygulama. (Mikro havza seviyesinde yürütülen Havza yönetim programları, tüm paydaşları ilgilendiren ve en üstte bulunulmasına ve ihtiyaçlara yanıt veren entegre faaliyetler paketinin oluşturulmasına izin vermektedir.)

- Hem yerel halkın geçiminin iyileştirilmesi hem de doğal kaynakları koruma hedeflerine yönelik faaliyette bulunulması.

- Katılımcılık ve projenin yerinden yönetimi yaklaşımlarının benimsenmesi. (Havza yönetim programlarının sahiplenilmesinde etkili olmuştur.)

- Talep odaklı araştırma ve bilginin yayılması. (Katılımcı araştırma ve öğrenme ve kurumsal işbirliğini sağlama)

- **Bütüncül havza yönetiminin kamu kurumlarında ana politika haline getirilmesi**. (Başarılı havza yönetimi için kurumsal düzenlemeler, ilgili bakanlıklar/kurumlar arasında çok disiplinli ve eşgüdümlü çalışma, yerinden yönetim, ve her seviyede kurumsal gelişme özellikleriyle öne çıkmıştır. Sürdürülebilirlik açısından, su havzası yönetim programları ve personelin daimi kurumlarında konuşlandırılmasının etkin olduğu ortaya çıkmıştır.)

- **Elastiklik** (planlarda ve uygulamalarda değişen koşullara göre uygun değişiklikler yapılabilmesi).

Kurumların rolü

Entegre ve katılımcı havza yönetim yaklaşımı kamu kurumları ve yerel topluluklar arasında yeni kurumsal düzenlemeler ortaya çıkartmıştır.

Bir havza dahilindeki doğal kaynakların korunması, kullanılması ve kalkınma sorumlulukları çok sayıda devlet kurumları arasında paylaşılmıştır.

Birinci nesil havza yönetimi yaklaşımlarında tipik yaklaşım tek bir kamu kurumunun, genellikle de tek bir baskın teknik çözüm yöntemi ile, kamu ve özel arazilerdeki fiziksel yatırımların uygulanmasına odaklanması ve özel araziler üzerinde koruma odaklı tarım uygulamalarının benimsenmesini teşvik etme şeklinde olmuştur.

Yeni nesil entegre ve katılımcı havza yönetim yaklaşımı havzada yaşayan ve havzayı kullanan insanlar, havzadaki doğal kaynaklarla ilgili kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, STK'lar ve diğer paydaşlar arasında yeni kurumsal ve ortak çalışma biçimleri ortaya çıkartmıştır.

./..

Projeleri daha başarılı kılan düzenlemeler

- Yerel seviyede (*merkezi olmayan*) yönetim ve uygulama yapısı oluşturulması:

Projelerde yerel seviyeye odaklı bir kurumsal yapı oluşturulmalı ve daha üst seviyedeki kurumlardan alınacak destek ve bağlantılar netleştirilmelidir.

Projenin uygulanması için gerekli olan **örgütsel ve koordinasyon yapıları mümkün olduğunca basit tutulmalı ve kurumsal kapasiteyi aşmamalıdır**.

Yerel seviyede kurum oluşturmaya öncelik veren ve oradan da ölçüğü artırarak yönetim kapasitesini aynı zamanda bölgesel ve ulusal seviyelerde de talep bazlı olarak güçlendirerek "tabandan yukarı" bir yaklaşım benimseneyen uygulamalar daha başarılı olmuştur. Bu durum proje uygulamalarının etkin ve verimli olmasını ve yerel topluluklar ile etkileşimin gelişmesini sağlamıştır.

Tutarlı veri toplanması, analizi ve İ&D saha seviyesinden yönetime kadar olan yapının farklı seviyelerinin entegre edilmesinde önemli bir bileşen olmuştur.

Uygulamada merkezi olmayan yönetim yaklaşımları, yöneticilerin gelişmeleri izleme ve uygun seviyede bilinçli kararlar vermesini sağlayan yerel, bölgesel ve merkezi seviyelerde yeterli bilginin bulunduğu durumlarda en fazla etkin olmuştur.

./..

- Kurumlar arası iş birliğinin açıkça tanımlanması.

Entegre yaklaşımlarda programların farklı kısımlarından farklı kamu kurumları sorumludur. Bu nedenle **çok disiplinli ve çok kurumlu işbirliğini içeren bakanlıklar arası kurumsal düzenlemelerin** yapılması gerekir.

Ayrıca, kurumlar, daha etkin hizmet sunabilmek için etkinliklerini koordine etme kapasitelerini geliştirmelidir.

./..

- Projeler daimi kurumlar ve yapılar ile entegre edilmelidir.

Uygulanan başarılı projelerin çoğunda **proje yönetim yapısı** yerelden ufusala kadar bütün seviyelerde mevcut idari kurumlar içinde entegre edilmiştir.

Bu durum;

- Hem proje faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini hem de bunu izleyen ölçek artırımını mümkün kılmış,

- İyi proje deneyimlerinin yaygınlaştırılmasını kolaylaştırmış,

- Proje etkinliklerinin kurumlar tarafından yürütülen/desteklendiği çeşitli programlar ile etkili biçimde entegrasyonunu sağlayarak projenin etkisinin artmasına yardımcı olmuş, ilgili daireler arasında koordinasyonun sağlanmasına destek sağlamış,

- Bölgesel ve ulusal stratejik amaçlar ile uyumlu geliştirerek proje faaliyetlerinin daha geniş bölgesel ve ulusal programların içine entegre olmasını kolaylaştırmıştır.

Buna karşılık, proje uygulama birimlerinin mevcut kurumsal yapılar dışında oluşturulduğu durumlarda bölgesel ve yerel seviyedeki otoritelerin kurumsal hafızalarında pek az yer etmiş ve projenin bitiminde sonlanma ile karşı karşıya kalmıştır.

./..

- Kurumlar arası iş birliği, tek bir kurum tarafından baskın olarak yürütüldüğünde *diğer kurumlardan gelen katkıyı azaltabileceği gibi etkin olmayan planlama ve başarısız uygulama* sonucunu da ortaya çıkarabilir.

- Kurumsal düzenlemelerin proje sonrası sürdürülebilirliği proje sırasında yeterli kapasite oluşturulmasına bağlıdır.

Havzada kurumların sorumlulukları birbiri ile çakışmamalı, proje ekibi seviyesinde entegrasyon sağlanmalı ve proje sırasında yeterince kurumsal kapasite oluşturulmalıdır. Proje bitiminde görevliler asli konumlarına geri dönecek şekilde kurumsal düzenleme oluşturulduğu takdirde kurumlar arasında iş birliği durabilir.

- Mevcut kurumlar içinde entegrasyonun başarılı olabilmesi için kurumsal düzenlemeler sade ve net olmalı, karmaşık olmamalıdır.

